

UMUMIY O'RTA TA'LIMDA „HAYOTGA MUHABBAT“ ASARINI O'RGATISH TEXNOLOGIYALARI

Yo'ldoshev Javlonbek Yusufboy o'g'li – Nukus DPI o'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi talabasi

Ilmiy rahbar: Hamza Allambergenov – Nukus DPI O'zbek adabiyoti kafedrası dotsenti, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

Jek London – jahon adabiy nasrida o'z o'rniga ega bo'lgan ajoyib realist ijodkordir. Xalq ommasining o'z huquqlari uchun kurashishini, mavjud jamiyat illatlarini, inson va tabiat munosabatlarini mohirona yoritib bera olgan ushbu amerikalik adib XX asrning buyuk so'z san'atkorlaridan bo'lib qoldi. O'zbek tilida „Martin Iden“, „Qish haqida“, „Hayotga muhabbat“ asarlari chop etilgan yozuvchining hayoti va ijodi bilan o'quvchilar bugungi kunda umumiy o'rta ta'lim bosqichidanoq tanishib boradilar. O'rta ta'lim muassasalarining 10-sinfi va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarining o'quvchilari uchun chop etilgan „Adabiyot“ darslik-majmuadan yozuvchining qisqa tarjimai holi hamda „Hayotga muhabbat“ hikoyasi o'rin olgan. Jek London hayoti va ijodini o'rgatishga bag'ishlangan adabiyot darslarida o'qituvchi Davlat ta'lim standarti va o'quv dasturidan kelib chiqib, belgilangan 2 soat davomida „Jek Londonning XX asr Amerika adabiyotining yirik namoyandasi ekanligi; yozuvchi asarlarida chuqur badiiy tahlillar orqali betakror obrazlarning yaratilganligi; „Hayotga muhabbat“ hikoyasi inson irodasi va ishonchiga bag'ishlangan asar ekanligi“ masalalarini yoritib berishi, shu orqali o'quvchilarni jahon adabiyoti an'analari bilan hamda tanishtirishga, ularda sabr-matонат, ertangi kunga ishonch kabi ijobiy sifatlarni rivojlantirishga erishmog'i lozim bo'ladi.

Bugungi davr talabi dars jarayonini noan'anaviy tarzda mazmunli tashkil etish, o'quvchilarning qiziqishini orttirib, ularning o'quv jarayonidagi faolligini ta'minlashni taqozo etadi. Jek London hayoti va ijodini o'rgatishga bag'ishlangan noan'anaviy darslarni tashkil etishda interfaol metodlar muhim ahamiyat kasb etadi. Ular o'qituvchi va o'quvchilarning o'zaro faol munosabatlarida tashkil etiladigan mashg'ulot turidir. Bu orqali o'qituvchi va o'quvchi o'zaro hamkorlikda ishlaydi. O'quvchining erkin fikrlash jarayoni yangi pog'onaga ko'tailadi. O'qituvchi shu tarzda o'quvchilarni faollashtiradi, o'zlashtirishi past o'quvchilar dunyoqarashi va tafakkurini boyitib boradi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilar fikrini o'stirish, rivojlantirish maqsadida zamonaviy usullardan foydalanib darsni tashkil qilish o'qituvchi mahoratini belgilaydi. O'qituvchi qancha ko'p bilimga ega bo'lsa, yangi usullarni qo'llay olsa, jarayon ham jonlanadi. O'quvchilarni faollikka chorlaydi. Zamonaviy usullardan foydalanish o'quvchida mavzuga bo'lgan qiziqishni orttiradi. Jahon adabiyoti namoyandasi Jek Londonning „Hayotga muhabbat“ asarini o'quvchi tez va oson o'rganishi yoki asar haqida tushuncha hosil qilishi uchun „Nima uchun“, „Chala xat“, „Blits“ (tezkor savol-javob) usullaridan ham samarali foydalanish mumkin. Albatta, bu usullar individual tartibda olib boriladi. O'quvchilarga o'zining ustida ishlash, fikrlarini erkin tartibda bayon qilish imkonini yaratadi.

„Nima uchun“ usuli. Bunda har bir o‘quvchiga qog‘oz tarqatiladi. Qog‘oz markaziga aylana shakli chiziladi va aylana ichiga o‘quvchidan „Hayotga muhabbat“ hikoyasi haqidagi fikri so‘raladi. Tagiga „nima uchun?“ savoli yoziladi. Aylanadan strelkalar chiqariladi hamda o‘quvchining fikrlarini bayon etish so‘raladi.

„Chala xat“ usuli. Mazkur o‘rgatish usuli o‘quvchilarning eslab qolish qobiliyatini rivojlantirishga, aqliy tafakkurini boyitishga xizmat qiladi. Shuning uchun ushbu usulni Jek London hayoti va ijodini mustahkamlashga bag‘ishlangan dars mashg‘ulotida foydalanish kutilgan samarani beradi. Dastavval asardan o‘quvchilar uchun qiziqarli bo‘lgan biror parcha belgilanadi va sinf bilan qayta birgalikda mutolaa qilinadi. Shundan so‘ng o‘quvchilar ko‘p nuqta bilan ko‘rsatilgan hamda tushirib qoldirilgan so‘zlarni topib, tarqatma materiallarni to‘ldiradilar:

„U yerga o‘tirib oldi-da, eng zarur ishlar haqida o‘ylab ketdi. Oyoqlarini o‘rab bog‘lagan ..... parchalari titilib ketganidan oyoqlari shilinib qip-qizil go‘sht bo‘lib qolgandi. Eng so‘nggi .....ni ham ishlatib bo‘lgan. .... bilan ..... yo‘qolgan. ....i ham tushib qolibdi, qalpoq bilan birga astariga yashirilgan ..... ham yoqolgandi, lekin qog‘ozga o‘rab, hamyoniga yashirib qo‘ygan ..... hali ham turibdi. U .....iga qaradi, ... vurib turar va .....ni ko‘rsatardi“.

Guruhlar o‘z javoblarini taqdim etganlaridan so‘ng matnning asl varanti o‘qib beriladi. Javoblarni tekshirishda o‘quvchilar tomonidan yozilgan so‘zlarning imlo jihatlariga ham e’tibor berish hamda tegishli tavsiyalarni berib ketish mumkin:

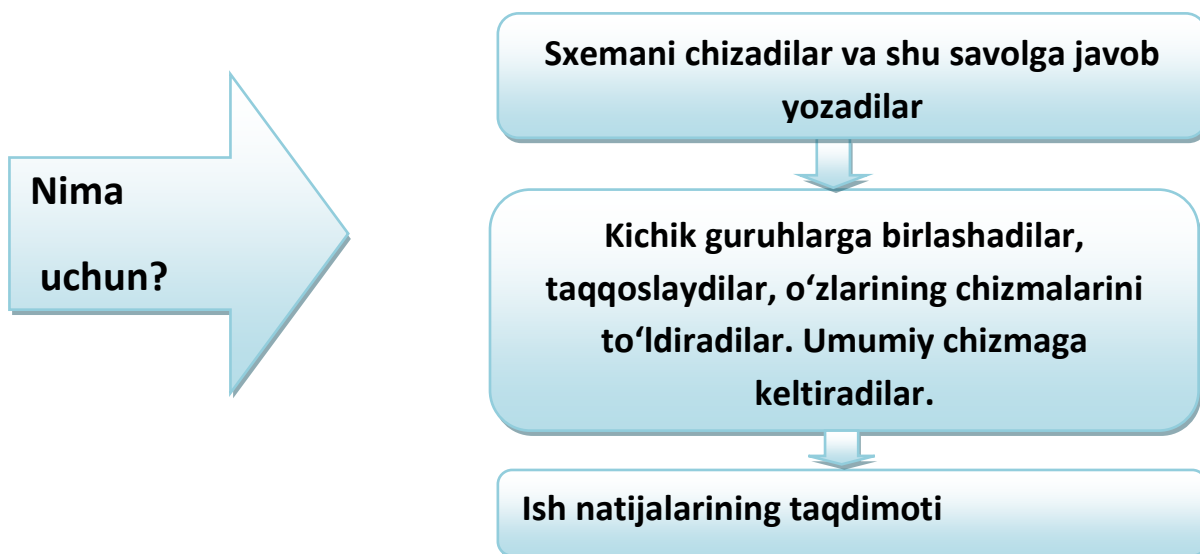
„U yerga o'tirib oldi-da, eng zarur ishlar haqida o'ylab ketdi. Oyoqlarini o'rab bog'lagan **odeyal** parchalari titilib ketganidan oyoqlari shilinib qip-qizil go'sht bo'lib qolgandi. Eng so'nggi **odeyalni** ham ishlatib bo'lgan. **Miltiq** bilan **pichoq** yo'qolgan. **Qalpog'i** ham tushib qolibdi, qalpoq bilan birga astariga yashirilgan **gugurt** ham yoqolgandi, lekin qog'ozga o'rab, hamyoniga yashirib qo'ygan **gugurt**

Jek London hayoti va ijodini o'rgatishga bag'ishlangan mashg'ulotlarda „Korporativ learning“ („birlashmoq“, „birga ishlamoq“) hamkorlikda ishlash metodidan ham samarali foydalanish mumkin. Mazkur metod o'quvchilarni bir jamoa bo'lib ishlashga hamda hamfikrlilikka o'rgatadi. Bunda ijodkorning „Hayotga muhabbat“ hikoyasi asosida quyidagi kabi muammoli savollarni o'rta tashlash mumkin:

1. „Hayotga muhabbat“ hikoyasida nega Bill hamrohini tashlab ketdi? Bunga uni nima majbur qildi?
2. Hikoya qahramoni nega xaltasidagi oltinlaridan voz kechadi?
3. Yozuvchi „Hayotga muhabbat“ hikoyasi orqali nima demoqchi? Qanday g'oyani ilgari surmoqchi?

O'quvchilar guruh bo'lib kelishgan holda savollarga yechim topadilar. Sinf sharoitidan kelib chiqqan holda o'quvchilarni ikki, uch va hokazo shakllarda guruhlarga ajratish mumkin.

„Why?“ („Nima uchun?“) muammoli ta'lim texnologiyasi. Muammoning dastlabki sabablarini aniqlash bo'yicha fikrlar zanjiri. Tizimli, ijodiy, tahliliy fikrlarni rivojlantiradi va faollashtiradi. „Nima uchun“ sxemasini tuzish qoidasi bilan tanishadilar. Alohida kichik guruhlarda muammoni ifodalaydilar. „Nima uchun?“ so'rog'ini beradilar va sxema chizib, shu savolga javob yozadilar.

Xullas, umumiy o'rta ta'lim maktablarida Jahon adabiyotining yirik vakillaridan biri Jek London hayoti va ijodini o'rgatishga bag'ishlangan dars mashg'ulotlarida zamonaviy usul va metodlardan, ilg'or xorijiy tajriba va an'alardan samarali foydalanish dars sifatining oshishiga hamda darsdan kutilgan maqsadning to'liq amalga oshishiga bevosita xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Matyakupov, S. G., Kenjaev, F. I., & Razzakova, M. N. (2021). Interpretation of images and expressions in the form of communication. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 11(1), 967-974.
2. Kamolovich, A. H. (2018). Some Scientific Observations About Unnatural Symbols in the Folklore. *ANGLISTICUM. Journal of the Association-Institute for English Language and American Studies*, 7(6), 73-79.
3. Юлдашева, Ш. Ш. (2018). Almighty power of the word. *Молодой ученый*, (3), 238-242.
4. Norov, I. (2021). METHODS Of Teaching Phonetics In Other Language Groups. *Барқарорлик ва Етакчи Тадқиқотлар онлайн илмий журнали*, 1(5), 306-309.
5. Norov, I., & Javlon, Y. (2021). ANALYSIS OF" STARRY NIGHTS". *ResearchJet Journal of Analysis and Inventions*, 2(02), 1-3.